

Intervju med Boaventura de Sousa Santos

Grön ekonomi: kapitalismens högsta grad av medvetenhet

Oswaldo León

Finanskrisen – "som överskuggar alla andra kriser" - lämnar inget större manöverutrymme för att utveckla alternativ inom ramen för Rio +20, FN:s konferens om hållbar utveckling. Det säger den portugisiska sociologen Boaventura de Sousa Santos, chef för Centret för Sociala Studier vid Universitetet i Coimbra, Portugal.

I officiella kretsar talas det alltmer om "grön ekonomi" som en räddningsplanka för att ta sig ur krisen. Vad säger du om det?

– Grön ekonomi är temat som kommer att dominera Rio +20, det är kapitalismens högsta grad av medvetenhet. Kapitalismen måste finna ett sätt att förhålla sig till den ekologiska krisen, energi- och matkrisen, men den gör det alltid för att tjäna pengar, för kapitalismen saknar moral. Kapitalismen ser alltid problemen som möjligheter till lönsamhet och vinst.

Den gröna ekonomin är den naturliga följden av teorierna om hållbar utveckling. Men

min slutsats är sedan länge att utveckling, så som de uppfattar den, inte är hållbar. Hållbarhet kräver inte en alternativ utveckling utan snarare ett alternativ till utveckling, andra icke kapitalistiska synsätt. Det existerar bara ett alternativ till utveckling, inom en postkapitalistisk horisont, där värden som användning till exempel återprioriteras framför värden som utbyte. Detta sker inte inom den gröna ekonomin, tvärtom.

För ett par år sedan, först i Köpenhamn och senare i Cancún, talade vi om olika dimensioner av krisen: ekonomisk, historisk, energi, miljö, mat och så vidare, men plötsligt försvinner alla

dessa kriser och man pratar bara om den finansiella krisen. Finanskrisen löser man med tillväxt och arbetstillfällen, säger de. Detta är återigen den yttersta graden av medvetenhet: arbete och tillväxt. Samtidigt säger FN att om vi fortsätter med den här tillväxt- och utvecklingsmodellen så kommer den globala uppvärmningen redan 2015 vara irreversibel och påverka miljön på ett sätt som vi redan nu ser i världen. Vad kan vi då göra inom dessa ramar? Jag ser uppriktigt sagt ingen lösning. Neoliberalismen i sin nuvarande starkt finansiella dimension har – med hjälp av den finanskris som skapats av global spekulation på en fri finansmarknad – lyckats

bryta ned allt motstånd mot kapitalismen. Vi ser det på flera sätt. De sociala rörelserna till exempel, som var starka under förra decenniet, och miljörörelserna, är nu tysta.

Är rörelserna tysta medan de söker nya paradigmer eller är det ett sätt att skapa disciplin under hanteringen av krisen?

– Jag tror inte det är ett sökande efter nya paradigmer utan rörelserna har disciplinerats, man har begränsat deras möjligheter. Detta har två dimensioner. Å ena sidan har man disciplinerat folket och rörelserna, å andra sidan ligger staterna lågt medan de söker efter nya paradigmer. I neoliberalismens nya fas går staterna

kapitalets ärenden, men de måste gå längre än så. Vi uppfattar alltid staten som ett slagfält, ett utrymme för dragkamp mellan olika krafter i samhället. Den kapitalistiska staten är idag väldigt motsägelsefull då den efter mer än ett sekels social kamp - arbetarklassens kamp, småböndernas och ursprungsfolkens kamp, kvinnokampen - erkänner dessa gruppers sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Staten är mer motsägelsefull idag än i början av 1900-talet för kapitalet vill ha staten uteslutande i sin tjänst. Det är därför som marknaden nu kräver att Spanien måste förändra sin grundlag och skriva in hur stort budgetunderskottet maximalt får vara. Detta är inget folkligt krav, varken från höger eller vänster, det är ett krav från den så kallad finansmarknaden.

Vi talar om ett väsen som inte ens existerar, men som är närvarande överallt, det är lite som Gud. Börserna runt om i världen är alltid aktiva och när du vaknar har du en kris i ditt land som inte skapats av en ekonomisk kris, eller strejker eller klimatkatastrofer... Den skapades av finansmarknaden som under natten bestämde sig för att attackera din ekonomi och spekulera i din skuld. Det måste komma en tid då finansmarknaderna regleras, för det var de som orsakade den här krisen och deras makt är så stor att det är de som också håller på att "lösa" krisen. Naturligtvis kommer de inte att lösa den.

Med hänsyn till allt detta, vilket manöverutrymme finns för att formulera alternativ inom ramen för Rio+20, både under den officiella konferensen och i det civila samhälletsforum?

– Manöverutrymmet är inte stort, det har klart begränsats på grund av den finansiella krisen. Jag anser att krisen skapats för att minska detta utrymme, vilket hänger ihop med det vi pratade om tidigare, att kontrollera folken och staterna. Men samtidigt finns det nya strömningar, både på det ideologiska och på det ekonomiska planet, som vi inte får gå miste om. Idag har vi koncept som inte existerade för tio år sedan: Sumak Kawsay – det goda livet, Pachamama – moder jord, naturens rättigheter och lagstiftningen kring ursprungsfolkens kollektiva jordar, främst i Bolivia, några i Brasilien och vissa andra länder. Idén om att äganderätten

inte bara kan vara statlig eller kapitalistiskt individuell, utan också ta sig andra – kollektiva - former, är en stor nyhet som befästs i Bolivias och Ecuadors nya författningar. Nu måste vi försvara dessa i praktiken.

I Bolivia utgår man ifrån att det finns tre typer av demokrati: den representativa, den participativa och den lokala, kommunitära. Varje typ har sin egen logik och måste samordnas sinsemellan. Detta ger oss nya instrument för ideologiskt motstånd. Vi ser att det går att skapa breda allianser mellan det som verkar vara ursprungligt och det som är modernt, och mellan modernt – modernt. Alla problem som vi har idag med miljörörelsen, den politiska ekologin, Sumak Kawsay är inte samma sak som negativ tillväxt, som vissa förespråkar i Europa. Det är något helt annat. Det är den rika generationen som inte förstör rikedom, det är ett annat koncept. Vi har vissa ideologiska och politiska instrument, idéer och koncept som kan hjälpa oss att finna en väg, men det räcker inte. Vi behöver också människor med sociala och historiska perspektiv, sociala rörelser och nya politiska strukturer och former för offentlig förvaltning och planering. Här ligger svårigheterna för tillfället.

De här koncepten om ekonomisk politik och ekonomiska mekanismer underskattas de fortfarande?

– Ja, mycket. De ger svindel. Under åtminstone två eller tre sekler har vi levt med uppfattningen att utvecklingen är oändlig och att naturresurserna är outtömliga och det ändrar man inte på tio år. Det är till exempel väldigt viktigt att vi tar indikatorerna från Sumak Kawsay på allvar, vilket är en diskussion som jag deltar i i Ecuador. En realistisk indikator som vi kan analysera, kanske till och med kvantifiera, är en nyhet. Men mycket är fortfarande abstrakt. Det är till exempel svårt att tänka sig en administrativ struktur för en plurinationell stat. Detta kräver en annorlunda logik. Hur skapar man till exempel en plurinationell konstitutionell domstol? Då måste vi ha domare från ursprungsfolkens rättsväsenden. Detta är en brutal förändring för den som är van vid att domare utbildar sig vid universitetet genom en kurs i

juridik enligt den positivistiska eurocentriska traditionen.

Historiskt sett är förändringar ett problem för oss människor för vi har inte tålamod, våra liv är korta. Samhällets liv är lite längre. Det som oroar mig nu är att vi har de teoretiska koncepten och instrumenten, med vissa svårigheter men vi har dem ändå, och det som saknas är sociala krafter. Här i Latinamerika görs en stor ansträngning för att försvaga de sociala, progressiva vänsterkrafterna.

Text: Osvaldo León

Texten publicerades den sep-okt 2011 i nättidningen America Latina en movimiento.

Översättning:

Lena Zetterström
Latinamerikagrupperna

Bli Latinamerikavän!

Du kan stödja vår insamling varje månad via autogiro. Du blir då **Latinamerikavän** och stödjer därmed inte bara ett enskilt projekt eller en individ utan hela folkrorelser och deras förändringsarbete.

Du väljer själv vilket belopp du vill bidra med – även en liten summa varje månad betyder mycket!

Som medlem i Latinamerikagrupperna kan du också betala ditt medlemskap via autogiro och genom höja upp med valfritt belopp också stödja insamling. All information hittar du på: www.latinamerikagrupperna.se